

УДК [330.332+330.341.1]«71»(477)

РОЗРОБКА КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МОДЕЛІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ ІННОВАЦІЙНИМ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНИМ РОЗВИТКОМ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

О. В. Бондар-Підгурська

Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»
вул. Ковалю, 3, м. Полтава, 3600, Україна. E-mail: ksycha101@yandex.ua

На основі комплексного та міждисциплінарного підходів досліджено процес та фактори формування економічного істеблішменту (елітарності) в контексті реалізації стратегічно правильної (за Б. Санто) моделі економічного розвитку. Сформовано та виокремлено зірку основних факторів розвитку нової економіки України як ендогенних чинників технологічного росту. Автором вперше розроблено принципово-концептуальну модель системи управління сталим інноваційним соціально-орієнтованим розвитком економіки України, яка *грунтується* на методології системного підходу, органічно поєданого із комплексним, *являє* собою сукупність гармонійних відносин в пентаграмі «людина – суспільство – держава – економіка – оточуюче середовище», і *дозволяє* досягти збалансованого соціально-орієнтованого економічно-ефективного та природо-захищеного розвитку країни в контексті стійкого задоволення життєво важливих інтересів нинішніх і майбутніх поколінь.

Ключові слова: концепція, система управління, сталий інноваційний розвиток, національна економіка, істеблішмент, життєво важливі інтереси.

РАЗРАБОТКА КОНЦЕПТУАЛЬНОЙ МОДЕЛИ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ УСТОЙЧИВИМ ИННОВАЦИОННЫМ СОЦИАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННЫМ РАЗВИТИЕМ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

О. В. Бондарь-Подгурская

Высшее учебное заведение Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»
ул. Ковалю, 3, г. Полтава, 3600, Украина. E-mail: ksycha101@yandex.ua

На основе комплексного и междисциплинарного подходов исследован процесс и факторы формирования экономического истеблишмента (элитарности) в контексте реализации стратегически правильной модели (по Б. Санто) экономического развития. Сформирована и выделена звезда основных факторов развития новой экономики Украины как эндогенных факторов технологического роста. Автором впервые разработана принципиально-концептуальная модель системы управления устойчивым инновационным социально-ориентированным развитием экономики Украины, которая основывается на методологии системного подхода, органично соединенного с комплексным, что представляет собой совокупность гармоничных отношений в пентаграмме «человек – общество – государство – экономика – окружающая среда», и позволяет достичь сбалансированного социально-ориентированного экономически эффективного и природно-защищенного развития страны в контексте устойчивого удовлетворения жизненно важных интересов нынешних и будущих поколений.

Ключевые слова: концепция, система управления, устойчивое инновационное развитие, национальная экономика, истеблишмент, жизненно важные интересы.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Загострення економічної ситуації в країні зумовило необхідність активізації дій щодо модернізації існуючої моделі економічного розвитку. При цьому, активність економічних перетворень стає все більше обумовлена консенсусом між суспільством, політичним та економічним істеблішментом щодо магістральних напрямів та критеріїв економічного розвитку.

«Суспільство сформувало запит на розвиток справжньої ринкової економіки – із системою стримувань і противаг у вигляді непорушних інститутів приватної власності, міцного середнього класу, розвиненого підприємництва, ефективних і підконтрольних суспільству державних органів нагляду, справедливого правосуддя, потужних профспілок, незалежних ЗМІ та активних громадянських інститутів» [1, с. 226].

Світовий досвід підтверджує, що існування ринкової економіки в країні ще не є достатньою умовою для її соціально-орієнтованого розвитку на інноваційних засадах. Потрібні професійні та реальні дії органів державного й місцевого управління, спрямовані на ефективне розв'язання проблемних

ситуацій шляхом створення сприятливого середовища для інноваційно-технологічного розвитку країни: проведення інституціональних, фінансово-економічних заходів, мотивація соціуму для здійснення та розвитку інвестиційної діяльності на базі новітніх досягнень науково-технічного прогресу. На це вказано у аналітичній доповіді щорічного послання президента України до Верховної ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році»: «За цих безпрецедентно складних обставин в економіці України має бути знайдений потенціал для забезпечення динаміки економічного розвитку і створення нових робочих місць. Україні потрібна модель ефективної економіки з модернізованою справедливою соціальною системою і сприянням стійкому інклюзивному росту, що забезпечить добробут для всіх категорій населення навіть у важкі часи» [1, с. 226].

Таким чином, на основі єдиної національної ідеології має бути сформована принципово-концептуальна модель системи управління

сталим інноваційним соціально-орієнтованим розвитком економіки України.

Окремі аспекти теоретичного обґрунтування методичних засад формування концептуальної моделі системи управління сталим інноваційним соціально-орієнтованим розвитком економіки висвітлювалися в працях багатьох дослідників і розроблені відомими вченими, зокрема, Дементьевим В. В. [2], Шевчуком О. А. [3; 4], Бабосовим Е. М. [9], Угарною Т. А. [10], Шкурупій О. В. [12], Новиковою О. Ф. [13], Амошою О. І. [13], Антонюком В. П. [13], Шукановим П. В. [14], Артишевським В. А. [15], Островським Н. В. [16] та іншими. Разом з тим, відсутня принципово-концептуальна модель системи управління сталим інноваційним соціально-орієнтованим розвитком економіки України.

Метою статті є розробка концептуальної моделі системи управління сталим інноваційним соціально-орієнтованим розвитком національної економіки на основі системного, комплексного та міждисциплінарного підходів, а також аналізу основних здобутків, викладених у працях вітчизняних та закордонних науковців.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Серед перспективних моделей економічного розвитку нині все більше надають перевагу як стратегічно правильній (за Б. Санто) моделі інноваційного саморозвитку, що є квінтесенцією сталого інноваційно-технологічного соціально-орієнтованого розвитку, яка враховує не лише кількісну як інвестиційно-інноваційна, але і якісну сторону вектору розвитку економіки країни, і створює умови для переходу до нового, більш прогресивного технологічного укладу. Це модель нової економіки, яка характеризується не просто вкладенням інвестицій в інновації, але й акцентує увагу саме на проривних інноваціях та стратегічних нововведеннях у промисловості, спрямованих на задоволення ЖВІ (життєво важливих інтересів) переважної більшості населення країни, що покликані вивести країну на нову хвилю розвитку. Тобто, мова йде про розвиток національної економіки на основі нових технологій (нанотехнологій), що є *результатом соціально-орієнтованого розвитку інноваційної діяльності*. Обрав такий вектор розвитку, перш за все, відбувається монополізація новаторської діяльності, що надає можливості для отримання *додаткової ренти* за рахунок використання монопольного становища. Це один із шляхів максимізації влади в ринковому середовищі [2]. Для робітників – це отримання додаткової *інтелектуальної ренти* за рахунок використання власного *інтелектуального*

капіталу з одного боку, а з іншого – можливість для творчості, впровадження ідей, що у сукупності визначають креативно-інтелектуальну еліту суспільства – національний *істеблішмент*.

Економічна еліта стає тією домінуючою рушійною силою, що забезпечує розвиток економіки, а знання – основним фактором розвитку. При цьому, співвідношення витрат на виході та вході, з одного боку, характеризує збалансованість розвитку економіки знань, а з іншого – визначає рівень та якість життя, що є основою для формування елітарності. З позиції елітарності низький рівень ефективності використання знань означає неефективність роботи економічної еліти суспільства, а з позиції економічного розвитку – неефективність останнього [3, с. 103].

В пошуках досягнення гідного рівня життя переважної більшості населення країни є сенс звернутися до здобутків О. А. Шевчука [4, с. 40], який описує п'ятифакторну модель розвитку *«економічної еліти – енергійної та ініціативної, найбільш професійної і цілеспрямованої в частині впровадження міжнародного економічного досвіду, соціально активної частини суспільства, яка відчуває його потреби і реалізує їх найбільш ефективним чином. Саме вона поряд з політичною елітою визначає вектор економічного розвитку»*. Так, свідомий вибір *соціально-орієнтованого розвитку інноваційної діяльності* економіки, *монополія знань* (ступінь освіти та рівень розвитку наукових досліджень), а також *здатність до впровадження нововведень* є, на нашу думку, основними чинниками формування національної економічної еліти (рис. 1).

В основу п'ятифакторної моделі розвитку економічної еліти покладено два трикутників – знань та влади, які за умов модифікації є сенс покласти у розробку концептуальної моделі системи управління сталим інноваційним соціально-орієнтованим розвитком національної економіки.

У сучасному постіндустріальному суспільстві в контексті реалізації сталого інноваційно-технологічного соціально-орієнтованого розвитку економіки, а також отримання статусу еліти необхідне правильне використання інтелектуального потенціалу, який досягається за рахунок дифузії трьох основних складових (**трикутник знань**):

Рисунок 1 – Процес та фактори формування економічного істеблішменту (елітарності) в контексті реалізації сталого інноваційно-технологічного соціально-орієнтованого розвитку економіки
Джерело: побудовано автором на основі опрацювання літературного джерела [3]

1) наукових досліджень як способу для використання інформації (інформаційна економіка Ф. Хайєла та Е. Тоффлера); 2) знань як рушійної сили розвитку конкурентоспроможності економіки та можливості для отримання інтелектуальної ренти (знанева економіка Д. Белла); 3) інновацій як інструменту задоволення ЖВІ не лише економічної еліти, а й переважної більшості населення країни (інноваційна економіка П. Друкера).

В контексті розвитку нової економіки статус елітарності передбачає отримання певної економічної влади, що згідно з теорією Е. Тоффлера [5, с. 3] характеризується трьома основними чинниками (трикутник влади): 1) знаннями як найдемократичнішим джерелом влади (монополізація знань); 2) силою (монополізація ринку); 3) багатством (підвищення рівня та якості життя) [4, с. 38].

Аналіз вищевикладеного дозволяє нам дійти висновку, що в основу **розвитку нової економіки України** як економіки сталого інноваційного соціально-орієнтованого розвитку мають бути покладені фактори, які формують зірку її перспектив та переваг: 1) **знання**, як сила, багатство та основа створення інтелектуальної ренти та доданої вартості; 2) **інновації** як результат ефективності досліджень; 3) **ресурси** як основа реалізації знань та нововведень; 4) **потреби** та правильна **система цінностей** як підґрунтя формування здорових **життєво важливих інтересів** соціуму та суспільства; 5) **економічна еліта** (істеблішмент) як суб'єкт управління в інтересах переважної більшості населення країни (рис. 2).

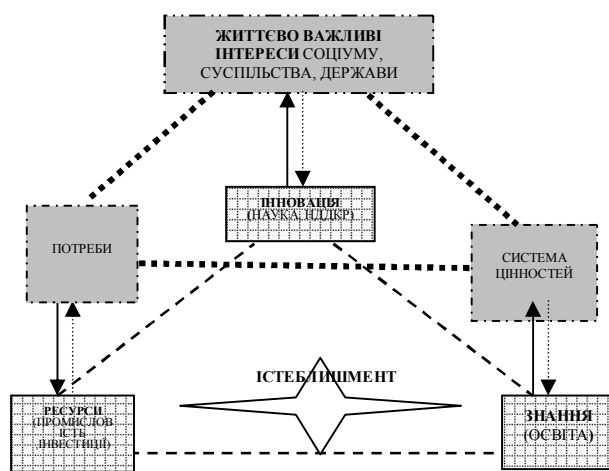

Рисунок 2 – Зірка факторів розвитку нової економіки України (Джерело: побудовано автором)

Умовні пояснення:

- підсистема формування життєво важливих інтересів
- підсистема конкурентоспроможності нової економіки в контексті забезпечення національних економічних інтересів
- ← прями та зворотні зв'язки з складовими підсистемами

Розроблена зірка факторів розвитку нової економіки України ґрунтується на «Новій теорії росту», розробленій у 1980-х рр. американським економістом Полом Ромером («Endogenous Technological Change») та його послідовниками, зокрема В. М. Головатюком [6, с. 14], що передбачає ендогенну природу технологічного розвитку.

Вище викладене стало підґрунтям та методологічною основою втілення концепції розвитку інноваційної діяльності в контексті стійкого задоволення життєво важливих інтересів населення, яка реалізується в рамках

моделі системи управління сталим інноваційним соціально-орієнтованим розвитком економіки, що ґрунтується на органічно поєднаних системному та комплексному підходах. Так, системний підхід до забезпечення сталого інноваційного соціально-орієнтованого розвитку економіки являє собою цілісну, взаємопов'язану в усіх своїх компонентах сукупність якісно-кількісних характеристик, які динамічно розвиваються, взаємодіють з оточуючим середовищем і мають визначений вхід (чітко фіксуємий джерельними параметрами – завданнями розвитку) та вихід (стратегічна мета). Застосування комплексного підходу передбачає жорсткий облік економічних, соціальних, екологічних, політичних, демографічних, психологічних, соціокультурних, технологічних аспектів розвитку системи.

Задоволення життєво важливих інтересів соціуму, суспільства, держави – це *питання вибору шляху розвитку*, який має забезпечити підвищення рівня та якості життя населення. Правильність такого вибору проявляється в динаміці найважливішого індикатора сталого інноваційного розвитку – росту ВВП, темпами росту продуктивності праці, і як результат відбувається підвищення матеріального і духовного рівня життя населення. При цьому, модель системи управління сталим інноваційним соціально-орієнтованим розвитком національної економіки – це здатність економічної системи (окремої країни або всієї світової економіки) забезпечити задоволення життєво важливих інтересів людини, суспільства, держави, цивілізації на основі стійкого соціально-економічного зростання в контексті екологічної та політичної етики. Тобто, розроблена та запропонована нами концептуальна модель являє собою сукупність гармонійних відносин у пентаграмі «людина – суспільство – держава – економіка – оточуюче середовище», що реалізує збалансований соціально-орієнтований економічно-ефективний та природо-захисний розвиток країни в контексті задоволення життєво важливих інтересів нинішніх і майбутніх поколінь (рис. 3).

Основними компонентами системи управління сталим інноваційним соціально-орієнтованим розвитком національної економіки є соціальна, економічна, екологічна підсистеми, де інноваційний, стабільний, збалансований і взаємопідтримуючий розвиток орієнтовано на забезпечення високої якості та рівня життя, формування гармонійної, фізичної і психічно здорової, соціально зрілої особистості, що веде активний патріотичний спосіб життя в межах національної ідеології:

1) **Економічна підсистема** сталого інноваційного соціально-орієнтованого розвитку національної економіки передбачає перехід країни на *інноваційно-технологічний шлях розвитку*, що ґрунтується на знаннях, перетворюючи економіку в ефективну, конкурентоспроможну, соціально-орієнтовану та екологозахисну, що спрямована на *задоволення ЖВІ людини* як стратегічну та домінуючу мету.

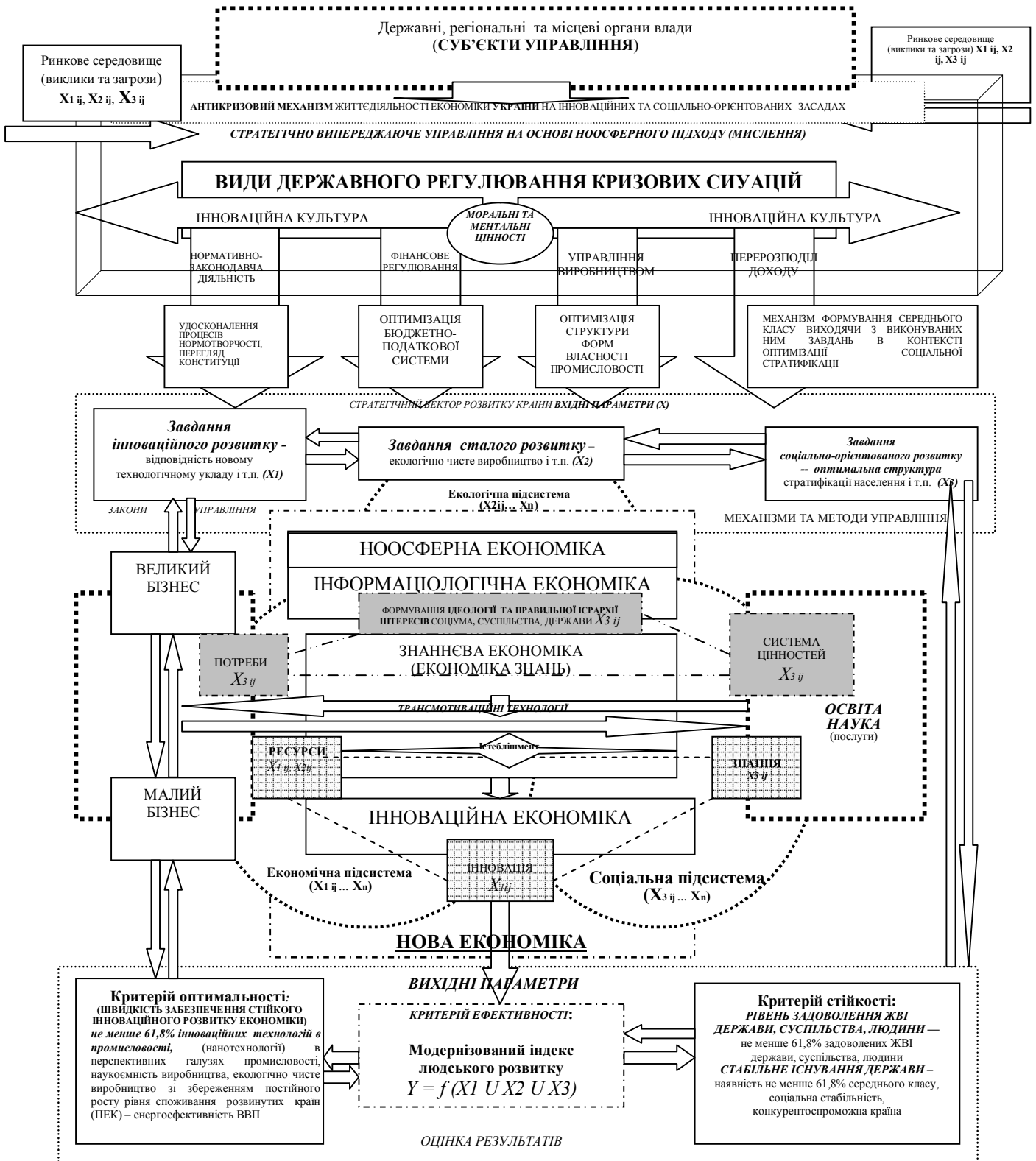

Рисунок 3 – Концептуальна модель системи управління сталого інноваційного соціально-орієнтованого розвитку економіки України (розроблено автором)

Умовні позначення:

- - базові галузі системи інноваційно-технологічного соціально-економічного розвитку
- - складові системи сталого соціально-економічного розвитку
- - види економік в системі нової економіки (види нової економіки)
- - підсистема формування життєво важливих інтересів
- - підсистема конкурентоспроможності нової економіки
- - вхідні та вихідні параметри управління системою сталого інноваційного соціально-орієнтованого розвитку України
- - прями та зворотні зв'язки

X_1, X_2, X_3 – це групи параметрів, що визначають: завдання інноваційного розвитку (X_1), завдання сталого розвитку (X_2) і завдання, що визначають соціально-орієнтований розвиток (X_3).

i – номер показника, що характеризує параметри завдання, $i = 1, 2, \dots, n$;

j – номер підсистеми управління реалізацією завдання, $j = 1, 2, \dots, m$.

Значення n і m залежать від аналізованої групи параметрів.

$X_{n\ ij}$ – i -показник, j -підсистеми системи управління сталого інноваційного соціально-орієнтованого розвитку економіки. Тоді

$$X_1 = \bigcup_{i,j} X_{1ij}; \quad X_2 = \bigcup_{i,j} X_{2ij}; \quad X_3 = \bigcup_{i,j} X_{3ij}; \quad (1)$$

Це означає, що групи параметрів X_1, X_2, X_3 являють собою об'єднання показників, що характеризують параметри завдань для кожної з підсистем управління реалізацією цих завдань. Тоді модернізований індекс людського розвитку (Y) можна визначити так:

$$Y = f(X_1 \cup X_2 \cup X_3), \quad (2)$$

При цьому, ключовим фактором сучасного економічного зростання є науково-технічний прогрес. Початком його руху слугує накопичення певного потенціалу (матеріального, фінансового, технологічного, організаційного, інтелектуального тощо), здатного змінити хід розвитку виробничих сил суспільства, а кінцевим результатом – нова більш висока якість виробничих сил і відносин, зростання багатства в різних його формах, новий більш високий рівень життя всього населення країни.

Тобто, «інновацію необхідно розглядати як найважливіший чинник економічного зростання, і саме такий, який базується на безжалісному відбракуванні тих, хто нехтує науково-технічним прогресом» [7]; [8]. Варто згадати й фактор підприємництва, який розглядають ще з часів М. Вебера як «стрижневий компонент ринкового духу» [9, с. 72], здатний об'єднати наявні ресурси (природні, матеріальні, людські, фінансові) та фактори виробництва (капітал, праця, земля, особисті речові) в єдиний і цілеспрямований потік виробничої діяльності, що стає підґрунтям економічної підсистеми сталого інноваційного соціально-орієнтованого розвитку національної економіки.

В цьому контексті актуальні «якісні перетворення форм розподілення та присвоєння елементів матеріального багатства суспільства між різними суб'єктами економічної діяльності... Перехід належності функцій власності від одних соціальних суб'єктів до інших змінює структуру майнових відносин між ними, формуючи приватні форми присвоєння. З цих позицій реструктуризація відносин власності промисловості країни виступає інструментом усупільнення капіталу в межах різноманітних організаційно-правових форм підприємств» [10, с. 4].

2) **Екологічна підсистема** сталого інноваційного соціально-орієнтованого розвитку національної економіки передбачає «забезпечення права на здорове

та плодотворне життя в гармонії з природою. Ґрунтується на реалізації коєволюційної стратегії, орієнтованої на недопущення руйнування природи, збереження оточуючого середовища, екологізацію господарської діяльності в цілях охорони природних умов, сприятливих для охорони відтворення природних умов, сприятливих для життєдіяльності нинішнього та майбутніх поколінь» [9, с. 12].

В контексті розвитку інноваційних екосистем оформлено звіт «Глобальний інноваційний індекс-2013» (GII), де наголошено на появі оригінальних інноваційних екосистем і необхідності повної реалізації потенціалу в своїх країнах, що часто «виявляється більш перспективним підходом, ніж спроби перейняти успішні інноваційні моделі інших» [11].

3) Досліджуючи одну з основних компонентів системи сталого інноваційного соціально-орієнтованого розвитку національної економіки – **соціально підсистему** є сенс звернути увагу на наробки О. В. Шкорупій, яка у монографії «Інтелектуальний капітал в умовах становлення постіндустріального суспільства: імперативи глобального економічного розвитку» [12] позиціонує інтелектуальний капітал як основну рушійну силу нової економіки, що передбачає визнання основним суб'єктом і двигуном соціально-економічного розвитку людини з її кваліфікаційними, креативними і працездатними можливостями, соціальною активністю та мобільністю, достатньою для забезпечення досягнення поставлених стратегічних цілей. Це обумовлює необхідність всебічного розвитку та ефективного використання людського та *інтелектуального капіталу*, підвищення рівня та якості життя, найбільш повного задоволення ЖВІ особистості, її духовно-інтелектуального і громадянського піднесення в контексті підтримання національної ідеї як плану поліпшення суспільства.

На важливість і, в той же час, недостатню увагу, навіть на ігнорування соціальної складової в нинішній моделі економічного розвитку вказують О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк [13, с. 26–27].

Авторитетні фахівці [8] вважають, що «освіта та наука тут може виступати виключно як інструмент інноваційного розвитку», ефективність використання якого залежить від бажання віддати перевагу майбутнім вигодам перед миттєвими з боку органів законодавчої та виконавчої влади, що по особливому актуалізує роль економічної еліти – істеблішменту у розбудові нової економіки. Отже, на основі вищевикладеного та синтеза системного та комплексного підходів виокремлюються декілька *субсистем соціальної підсистеми*: **соціокультурна, політична, управлінська**. Так, взяв до уваги сучасні тенденції розвитку економіки в контексті глобального цивілізаційного простору [14] доцільно виокремити **соціокультурну підсистему** сталого інноваційного соціально-орієнтованого розвитку національної економіки, яка передбачає створення широких можливостей та умов для активного включення соціумів в засвоєння та створення духовних цінностей, формування інтелектуального розвиненої, духовно

багатої, *інформаційно та психологічно захищеної*, а також соціально активної особистості.

О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк довели, що «будь-які системи не є незалежними сутностями, вони складаються із спільних для всіх систем (соціуму та природи) процесів самоорганізації, розкривають можливості синергетичного управління процесом розвитку людини, суспільства, людства. А це означає, що у людства з'являється принципова можливість керувати процесами формування ноосфери через дотримання законів етики (як законів сталості динамічної структури людини, суспільства та природи), що значно підвищує значущість світоглядних духовних характеристик свідомості людини та суспільства» [13, с. 30].

Дослідження наробок В. А. Артишевського [15] дозволило нам виділити *політичну підсистему* сталого інноваційного соціально-орієнтованого розвитку національної економіки, яка передбачає державну незалежність і суверенітет країни як вищої національної цінності, втілюючи яку в життя, народ здобуває право формувати сутність, структуру і функції своєї політичної системи, а також обирати на свій розсуд стратегію політичного розвитку, активно взаємодіяти з народами і країнами інших цивілізацій та культу, робити свій внесок в рішення світових проблем.

Крім того, голограмне бачення економічних відносин в системі сталого інноваційного соціально-орієнтованого розвитку економіки потребує уваги до її всеохоплюючої *управлінської підсистеми*, що передбачає якісне удосконалення багатогранної діяльності існуючого в країні керівництва, яке забезпечує ефективний систематичний і цілеспрямований управлінський вплив на все суспільство і його окремі сфери – економічну, соціальну, політичну, духовну і їх різні ланки (організації, підприємства, і т.п.) з тим, щоб забезпечити їх цілісність, нормальне ефективне функціонування, досягнення поставленої цілі – сталого інноваційного розвитку країни задля підвищення якості життя кожної окремої людини та суспільства в цілому.

Суб'єктами в системі управління сталим інноваційним соціально-орієнтованим розвитком виступають державні, регіональні та місцеві органи влади, які впливають на об'єкти управління через *антикризовий механізм життєдіяльності економіки*, або антикризовий механізм задоволення життєво важливих інтересів, який має діяти відповідно прийнятої стратегії та політики.

Питанням обґрунтування та вибору критеріїв сталого розвитку присвячені праці Н. В. Островського [16], результати дослідження якого корелюють з обраним вектором нашої проблематики і зосереджуються на таких групах:

1) **екологічні критерії, що обумовлюють стійкість системи:** а) якість навколишнього середовища в порівнянні з гігієнічними та екологічними нормативами (атмосферне повітря, питна вода, шум, електромагнітні поля, рекреаційні зони); б) забезпеченість ресурсами економіки і соціальної сфери (мінеральна сировина; вода; рілля;

ліс; водні об'єкти, як приймачі стічних вод; атмосфера, як приймач викидів; землі для розміщення відходів. При цьому, «завдання суспільства і держави – це забезпечення прийняттого балансу шляхом реалізації відповідних нормативно-правових актів, адміністративних заходів та просвітницької діяльності» [16]. На нашу думку, *для оцінки екологічної підсистеми* є сенс використовувати **базовий індикатор сталого розвитку** – наявність екологічно чистого виробництва зі збереженням постійного росту рівня споживання у розвинутих країнах (ПЕК) та мінімальними викидами CO₂ на душу населення.

2) **економічні критерії**, які обумовлюють стійкість розвитку системи: а) залежність від зовнішніх зв'язків: (джерел сировини; джерел енергії; робочої сили; засобів виробництва; споживачів продукції, споживачів відходів); б) показники, що характеризують розшарування суспільства за рівнем доходів; в) енергоефективність та енергоємність валового внутрішнього продукту (ВВП); г) співвідношення між грошовою масою і валютними резервами; д) частка податкових відрахувань до ВВП; ж) відношення державного боргу (з поділом на зовнішній і внутрішній) до ВВП; з) рівень інфляції.

Крім того, на нашу думку, доцільно додати аналіз показників наукової та інноваційної діяльності, інноваційно-інвестиційної інфраструктури, характеристики структури форм власності, а мірою оцінки *економічної підсистеми* обрати **базовий індикатор стійкого інноваційного розвитку економіки** – темпи росту ВВП на душу населення на основі інноваційних технологій (нанотехнології) в перспективних галузях промисловості.

3) **соціальні критерії**, що обумовлюють стійкість системи: а) реальні доходи населення; б) бюджетна забезпеченість; в) демографічні показники (тривалість життя, народжуваність, смертність, вікова структура); г) показники здоров'я; д) зайнятість населення; ж) наявність сенсу життя; з) усвідомлення населенням екологічних проблем; к) готовність населення на самообмеження з екологічних причин. На нашу думку, оцінка соціальної підсистеми повинна, крім всього, включати: аналіз освіти, рівня зайнятості населення та задоволення життям, аналіз структури стратифікації населення в державі, а мірою *для оцінки соціальної підсистеми* доцільно обрати базовий індикатор соціально-орієнтованого розвитку – оптимальну структуру стратифікації населення в державі.

Таким чином, *вхідними параметрами* системи управління сталим інноваційним соціально-орієнтованим розвитком економіки слід вважати завдання: відповідність новому технологічному укладу (X_1), екологічно чисте виробництво (X_2), оптимальну структуру стратифікації населення у країні (X_3). Щодо *вихідних параметрів*, то ним буде *модифікований індекс людського розвитку*, який одночасно має відповідати критеріям оптимальності, ефективності та стійкості економічної системи. При цьому, від'ємне значення запасу стійкості свідчить про те, що країна вступає в активну фазу фінансової та економічної кризи, тривале перебування в якій призведе до революційної ситуації, коли «верхівка» не може, а

«низи» не хочуть жити по старому, тому що їх основні ЖВІ не задоволені.

ВИСНОВКИ. На основі системного, комплексного та міждисциплінарного підходів досліджено процес формування економічного істеблішменту (елітарності), сформовано зірку факторів розвитку нової економіки, як ендогенних факторів її технологічного росту. Це слугувало основою розробленої автором концептуальної моделі системи управління сталим інноваційним соціально-орієнтованим розвитком національної економіки, основним регульованим параметром якої став модернізований індекс людського розвитку, детальне розкриття чого стане предметом нашого подальшого наукового дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році». – К.: НІСД, 2015. – 684 с.
2. Дементьев В. В. Экономика как система власти / В. В. Дементьев: монография. – Донецк: Каштан, 2003. – 404 с.
3. Шевчук О. А. Еліта як домінанта розвитку людського капіталу: монографія / О. А. Шевчук. – К.: ТОВ «Інтерсервіс», 2012. – 249 с.
4. Шевчук О. А. П'ятифакторна модель розвитку економічної еліти / О. А. Шевчук // Економіка розвитку. – 2013. – № 2 (66). – С. 37–42
5. Тоффлер Э. Метаморфозы власти / Э.Тоффлер; пер. с англ. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. – 669 с.
6. Головатюк В.М. Науковий потенціал як стратегічний фактор конкурентоспроможності національної економіки / В.М. Головатюк // Матеріали XVI міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми и перспективы инновационного развития экономики» (10 – 15 сентября 2012 г., г. Алушта). – Симферополь: ИТ «АРИАЛ», 2012. – С. 13–19.
7. Науковці України – еліта держави. Інноваційний розвиток української науки. Том III. – К: Видавництво Логос Україна, 2014. – 300 с.
8. Сокур М. І. Стратегія інноваційного розвитку/ М. І. Сокур, М. В. Руденко, О. І. Авраменко // Вісник КДПУ ім. М.В. Остроградського. – 2007. – Випуск 2 (43). – Частина 1. – С. 94–97.
9. Бабосов Е. М. Социологические очерки устойчивого развития современной Беларуси / Е. М. Бабосов. – Минск: РИВШ, 2011. – 248 с.
10. Угарина Т. А. Экономический механизм реструктуризации собственности в промышленности Республики Беларусь / Т. А. Угарина; под науч. ред. В. И. Герасимовой; ГНУ «НИЭИ Минэкономки Республики Беларусь» – Минск: Право и экономика, 2009. – 177 с.
11. «Глобальный инновационный индекс – 2013». – Женева, 2013. – 1 июля [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.wipo.int/ipstats/ru/>
12. Шкурूपій О. В. Інтелектуальний капітал в умовах становлення постіндустріального суспільства: імперативи глобального економічного розвитку: монографія/ О. В. Шкурूपій. – Полтава: ПУЕТ, 2010. – 303 с.
13. Сталий розвиток промислового регіону: соціальні аспекти: монографія / О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2012. – 534 с.
14. Шуканов П. В. Глобальное цивилизационное пространство: научно-методологические основы общественно-географического исследования: монография / П. В. Шуканов; под науч. ред. проф. К. А. Немца. – Полтава: ПУЕТ, 2013. – 287 с.
15. Артишевский В. А. Проблемы социальной гармонии / В. А. Артишевский [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://socio.by.ru/rus13.htm>
16. Островский Н. В. Критерии устойчивого развития: национальные аспекты / Н. В. Островский // Экопортал. – 2005. – июль [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ecoportal.su/view_public.php?id=900.

DEVELOPMENT OF A CONCEPTUAL MANAGEMENT SYSTEM FOR MODELLING THE SUSTAINABLE, INNOVATIVE AND SOCIALLY ORIENTED DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY

O. Bondar-Podhurskaya

Higher Educational Institution of Ukoopspilka «Poltava University of Economics and Trade»
vul. Koval, 3, Poltava, 36014, Ukraine. E-mail: ksyucha101@yandex.ua

Purpose. To put in place a conceptual management model of the sustainable, innovative, socially-focused development of the national economy; which is based on systematic, comprehensive and interdisciplinary approaches as well as the analysis of the major achievements of domestic and foreign scientists. **Methodology.** The author has applied systematic, comprehensive and multidisciplinary approaches as well as system synthesis and analysis. **Results.** The star and the main factor behind the development of a new Ukrainian economy are the endogenous technological growth agents which have been formed and singled out. The fundamentally-conceptual model of management of the sustainable, innovative, socially-focused development of the Ukrainian economy has been developed. It is based on the systematic approach which is naturally combined with the complex one and is a set of harmonious relations in the pentagram "man - society - state - economy - environment" which allows us to achieve a balanced, socially focused, economically effective, and naturally-protected state development in the context of the sustainable meeting of vital interests of present and future generations. **Originality.** The author has carried out novel research of the process and factors behind economic establishment (elitism) which are formed in the context of the strategically correct (by Santo

B.) model of economic development realization; based on the following approaches: integrated and interdisciplinary approaches. It has become a principle for the fundamentally-conceptual model of management of the sustainable, innovative, socially-focused development of the Ukrainian. **Practical value.** The fundamentally-conceptual model of management of the sustainable, innovative, socially-focused development of the national economy of Ukraine is proved to be a basis of the development of programs and strategies for the national industry, and forecasting and decision-making by the government. References 16, figures 3.

Key words: concept, system management, sustainable innovative development, national economy, establishment, vital interests.

REFERENCES

1. Annual analytical report to the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine (2015), *Pro vnutrishnye ta zovnishnye stanovyshche Ukrayiny v 2015 rotsi* [About internal and external situation of Ukraine in 2015], NISS, Kyiv, Ukraine.
2. Dementiev, V. V. (2003), *Ekonomika kak sistema vlasti* [Economy as a system of power : monograph], Chestnut, Donetsk, Ukraine.
3. Shevchuk, O. A. (2012), *Elita yak dominanta rozvytku lyuds'koho kapitalu* [Elite as a dominant human capital development: monograph], LLC «Interservice», Kyiv, Ukraine.
4. Shevchuk, O. A. (2013), *Pyatyfaktorna model rozvytku ekonomichnoyi elity* [Model five factors of economic elites], *Development Economics*, no. 2 (66), pp. 37-42.
5. Toffler, E. (2003), *Metamorfozy vlasti* [Metamorphosis of Power], LLC «Publishing ACT» Moscow, Russia.
6. Holovatyuk, V. M. (2012), «Scientific potential as a strategic factor in the competitiveness of the national economy», *Problemy i perspektivy innovacionnogo rozvittija jekonomiki* ["Problems and prospects of development of the economy Innovatively"], *Materialy XVI mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii* [Materials mezhdunarodnoy XVI scientific conference], Natsyonalnaya Academy of Sciences of Ukraine, Center of research Scientific and Technical Potential and history of science to them. H.M.Dobrova National Academy of Sciences of Ukraine, Crimea Tvorcheskyy Union Niaux Symferopol, Ukraine, pp. 13-19.
7. Scientists Ukraine – the elite of the state (2014), *Innovatsiynyy rozvytok ukrayinskoyi nauky* [Innovative development of Ukrainian science], vol. III, Ukraine Logos Publishers, Kyiv, Ukraine.
8. Sokurov, N. I., Rudenko, M. V. and Avramenko O. A. (2007), “Innovation Strategy Development”, *Transactions of Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyy National University*, issue 2 (43), part 1, pp. 94-97.
9. Babosov, E. M. (2011), *Sociologicheskie ocherki ustojchivogo razvittija sovremennoj Belarusi* [Sociological essays sustainable development of modern Belarus], RIVSH, Minsk, Belarus.
10. Ugarina, T. A. (2009), *Ekonomicheskij mehanizm restrukturizacii otnoshenij sobstvennosti v promyshlennosti Respubliki Belarus* [Economic mechanism restructuring of property relations in the industry of the Republic of Belarus], under the scientific. Ed. VI Gerasimova; SSI «INAH Ministry of Economy of the Republic of Belarus», Law and Economics, Minsk, Belarus.
11. *Globalnyj innovacionnyj indeks – 2013* [Global Innovation Index – 2013], PR / 2013 / 743, Geneva, available at: <http://www.wipo.int/ipstats/ru/> (accessed September 15, 2015).
12. Shkurupii, O. V. (2010), *Intelektualny kapital v umovach stanovlennia postindustrialnogo suspilstva: imperatyvy hlobalnogo ekonomichnoho rozvytku* [Intellectual capital under conditions of postindustrial society: the imperatives of global economic development: monograph], RIO PUET, Poltava, Ukraina.
13. Novikova, A. F., Amosha, A. I. and Antoniuk, V. P. (2012), *Stalyi rozvytok promyslovoho rehionu: socialni aspekty* [Sustainable development of industrial region: social aspects: monogram], Ukraine National Academy of Sciences, Institute of Economics industry, Donetsk, Ukraina.
14. Shukanov, P. V. (2013), *Global'noe civilizacionnoe prostranstvo: nauchno-metodologicheskie osnovy obshhestvenno-geograficheskogo issledovanija* [The global civilizational space: the scientific and methodological basis of the socio-geographical research: monograph], RIO PUET, Poltava, Ukraine.
15. Artishevsky, V. A. (2010), *Problemy social'noj garmonii* [Problems of social harmony], available at: <http://sodium.by.ru/rus13.htm> (accessed September 15, 2015).
16. Ostrovsky, N. V. (2005), *Kriterii ustojchivogo razvittija: nacional'nye aspekty* [Sustainable Development Criteria: National Aspects], Ecoportal, available at: http://ecoportal.su/view_public.php?id=900 (accessed September 15, 2015).

Стаття надійшла 10.10.2015